

# Systemteoretisk analys av gängbrottslighet

Per Flensburg  
Professor i informatik

I dagens debatt, jan 2022, spelar brottsligheten och då speciellt gängbrottsligheten en stor roll. Det rapporteras stort sett dagligen om skjutningar i utsatta områden och politikerna överträffar varandra i att lova vidta hårda åtgärder. Men stämmer detta? Rent allmänt har brottsligheten stort sett legat still (se fig 11), inom många områden har en faktiskt minskat, men narkotikabrotten och hotbrotten har ökat väsentligt.

I denna artikel gör jag en systemteoretisk analys av området gängbrottslighet, i huvudsak baserat på statistik som finns hos BRÅ och SCB. Jag inleder med att redovisa statistiken i relation till de politiska partiernas program. Stort sett alla partier utom miljöpartiet och vänsterpartiet är för en repressiv politik med strängare straff, längre straff, hårdare lagar och större befogenheter för poliser. Någon djupare analys av vad den påstådda ökade gängbrottsligheten beror på gör man inte, förutom sverigedemokraterna som anser att allt beror på en ohämmad invandring. Men djupare än så går man inte.

## Politik och brottslighet

I media förekommer många reportage om brottslighet och då speciellt gängbrottslighet och skjutningar. Man får lätt intrycket att brottsligheten har ökat och vi ska undersöka de faktiska siffrorna senare. Först ska jag dock sammanfatta politikernas uppfattning om brottslighet och vilka åtgärder de vill vidta för att minska den. Jag har hämtat avsnitt från deras partiprogram som jag presenterar i faktarutor och kommenterar dessa direkt efter.

### Socialdemokraterna

Brottsligheten utgör ett hot mot hela det demokratiska samhället och ska bekämpas med alla medel. Det är när tron på framtiden går förlorad som gängen och våldet blir ett alternativ. Vi ska bekämpa brotten, men också brottens orsaker

Stoppa gängkriminaliteten. Rekryteringen till gängen ska stoppas. Då krävs många olika insatser, tex avskaffad straffrabatt för 18 – 21-åringar, bättre anpassade påföljder för unga och sociala insatsgrupper

Bekämpa mäns våld mot kvinnor. Vi vill bland annat höja minimistraffet för våldtäkt, öppna fler våldtäktsmottagningar och skärpa kraven på dömda att delta i behandling. Vi vill att kvinnor ska få ytterligare mer stöd och skydd. (<https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/lag-och-ordning>)

Texten ovan är inledningen till avsnittet om lag och ordning i socialdemokraternas program. Den beskriver de viktigaste delarna i denna del av politiken. Fokus ligger på gängkriminalitet och straffskärpning. Lite längre ner i programmet står det visserligen:

Det effektivaste sättet att hindra unga människor att välja kriminalitet är att erbjuda något som är bättre: en bra utbildning, något meningsfullt att göra på fritiden, ett första jobb, möjlighet att flytta hemifrån. En framgångsrik brottsbekämpning förutsätter tidiga förebyggande insatser och hela samhällets engagemang.

Men strax är man tillbaka till skärpta straff. Man får intrycket att för socialdemokraterna finns endast gängkriminalitet och våldtäkter. Så låt oss se hur brottsligheten utvecklats inom dessa områden. Det finns ingen statistik för gängkriminalitet, däremot för organiserad brottslighet. Gängen ingår i denna grupp och är förmodligen en stor del av den.

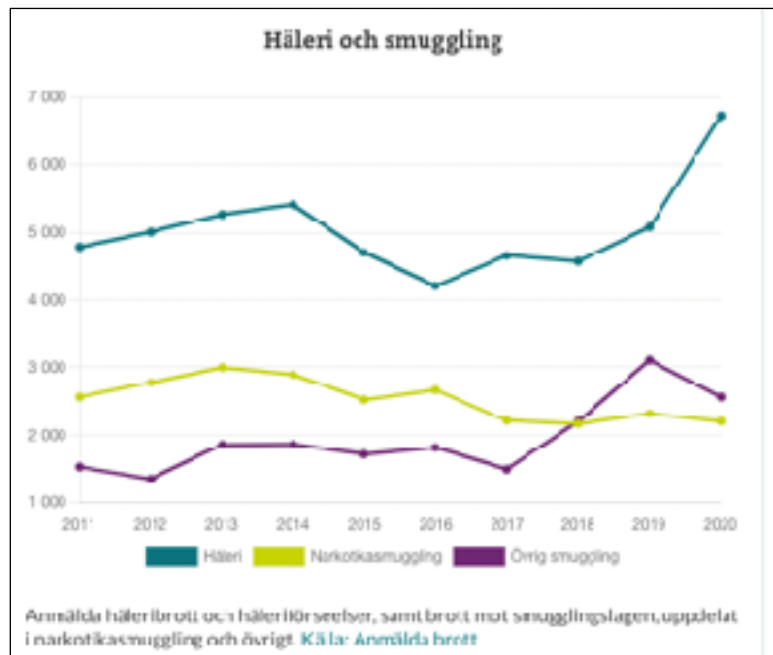


Fig 1. Utveckling av organiserad brottslighet de senaste 10 åren

Brottstyperna är häleri och smuggling och utvecklingen framgår av fig 1.

Man föreställer sig att gängen i huvudsak sysslar med narkotikasmuggling men denna brottslighet har stadigt sjunkit sedan 2013. Övrig smuggling har ökat kraftigt, men 2019 minskat kraftigt. Häleriet och därmed stöldrarna har däremot ökat under de senaste fem åren. Det som mest uppmärksammas i samband med gängkriminalitet är dock skjutningarna. SVT har gjort en undersökning tillsammans med polisen där man redovisar antalet skjutningar, skadade och döda i samband med dessa (fig 2).

Antal skjutningar har minskat radikalt under 2021 medan antalet skadade och dödade i skjutningar har minskat hela tiden. Detta rimmar dåligt med den uppfattning som antyds i socialdemokraternas program och för delen i flera andra partiers program Vad gäller våldtäkter och sexualbrott ser kurvan ut som i fig 3.

Antal skjutningar har minskat

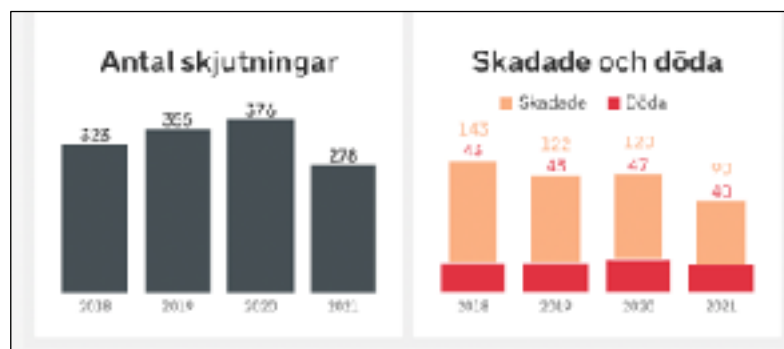


Fig 2. Antal skjutningar etc sedan 2018. Källa: <https://www.svt.se/datajournalistik/skjutningar-i-sverige/?rid=0>

Vi ser att även här är den verkliga utvecklingen anorlunda än vad som antyds i socialdemokraternas program. Sedan 2017 har sexualbrotten minskat väsentligt trots att lagstiftningen har skärpts.

Socialdemokraternas recept för brottsbekämpning är hårdare straff. Man framhåller längre fram i texten att man satsat åtskilliga miljarder på

fler poliser och på rättsväsendet. Det antyds också att meningsfull sysselsättning för ungdomar kan förebygga brott, men resonemanget utvecklas inte vidare.

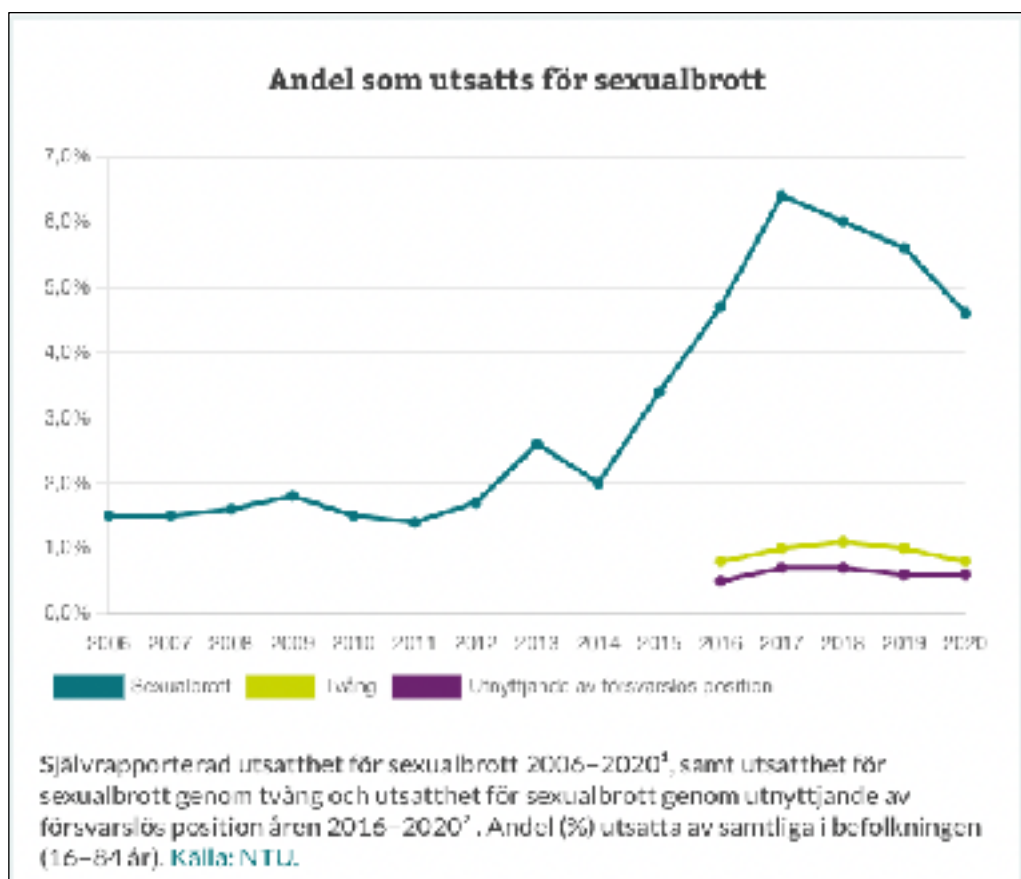


Fig 3. Utveckling av sexualbrott de senaste 15 åren

### Vänsterpartiet

Forskning visar att brottsligheten i Sverige ligger på en stabil nivå även om skjutningarna dessvärre ökat. Tyvärr visar inte media den bilden. Människor får istället uppfattningen att alla sorters brott ökar, särskilt våldsbrott och sexualbrott. Det skapar en känsla av att otryggheten växer. Denna känsla måste tas på allvar.

För att verkligen minska den grova kriminaliteten och stärka människors trygghet i utsatta områden krävs, istället för politikernas prat om längre och hårdare straff, en gemensam politisk vilja för att minska klassklyftorna i samhället. Forskning visar dessutom att längre och hårdare straff generellt sett inte får människor att sluta begå brott. Man kan se på USA som ett exempel. Där är straffen ofta enormt hårda, men brottsligheten är hög.

(<https://www.vansterpartiet.se/politik/kriminalitet/>)

Vänsterpartiet har en mer återhållsam och saklig hållning, men man har fel i att skjutningarna har ökat. Man skyller på media att medborgarna tror att all brottslighet har ökat och då speciellt våldsbrott och sexualbrott. Ser vi på utvecklingen av misshandelsbrott (fig 4) ser vi en liten minskning 2020 men i övrigt är andelen misshandlade tämligen konstant.

Ser vi däremot på misshandel med dödlig utgång blir bilden en annan (fig 5). Här ser vi en tydlig ökning de senaste 10 åren och det är enbart männen som står för denna ökning.

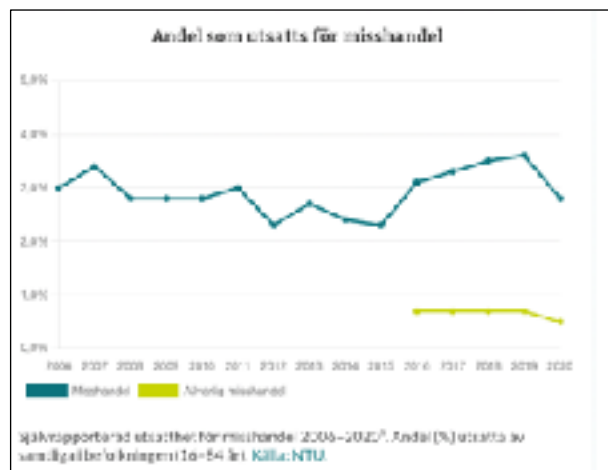


Fig 4. Utveckling av misshandelsbrott

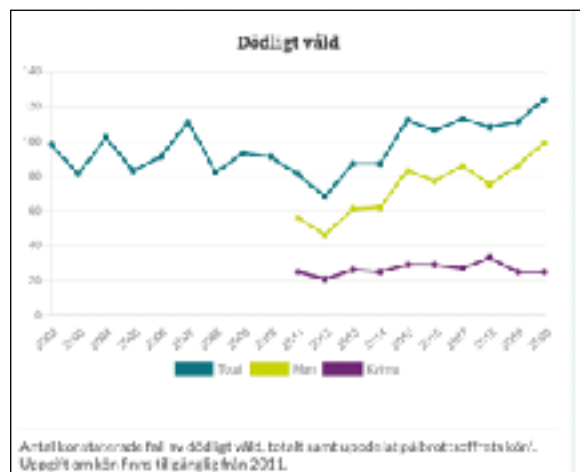


Fig 5. Misshandel med dödligt våld

När det gäller brottsbekämpning förespråkar vänsterpartiet främst förebyggande åtgärder. Åtgärderna är dessutom mer djupgående än t.ex. vad socialdemokraterna föreslår, vänstern vill minska klassklyftorna generellt istället för att bara skapa sysselsättning för ungdomar.

### Sverigedemokraterna

Vårt land mår inte bra. Kvinnor, barn och äldre är rädda för att gå ut ensamma kvällstid. På gatorna utkämpas stridigheter mellan rivaliserande förortsgång. Poliser och deras familjer beskyuts i hemmen och får sina bilar sprängda medan stödet från polisledningen är otydligt.

Nuvarande och tidigare regeringar har allvarligt skadat förtroendet för rättsväsendet. Poliser säger upp sig till följd av dåliga arbetsvillkor och en växande hotbild. Brandkår och ambulanser kan inte rycka ut i invandrardominerade områden utan beväpnad eskort. De som bor och verkar i våra förorter får sina butiker rånade, sönderslagna eller övertagna av kriminella.

De få gärningsmän som faktiskt fälls för grova brott slipper undan med milda straff, medan deras offer knappt får stöd eller upprättelse. Till följd av den okontrollerade invandringen går terrorister med krigserfarenhet fritt på gator och torg och utnyttjar vårt välfärds- och asylsystem. Antisemitismen växer sig starkare och judar flyr svenska städer. Samhällskontraktet är på väg att brytas från det offentliga Sveriges sida. (<https://sd.se/vad-vi-vill/kriminalpolitik/>)

Sverigedemokraterna målar upp en bild av ett land i kaos. Ett land där gemene man är utsatt för ständiga hot och där landets ledning inte gör någonting för att förbättra situationen. Där finns ett uns av sanning i detta, nämligen att hotbrott har ökat (fig 6).

Men det senaste året har antalet sjunkit. Ser man på motiven för hatbrott visar sig en intressant bild (fig 7).

Större delen av hatbrotten rör främlingsfientlighet och rasism och bland dessa återfinns många av sverigedemokraternas sympatisörer. Det är inte utan att sverigedemokraterna skjuter sig själv i foten med detta påstående.

Sverigedemokraterna anser att invandringen är den största orsaken till den ökade brottsligheten och att den bekämpas bäst genom att skicka tillbaka så många invandrare som möjligt. Det står inte i det refererade dokumentet men företrädare för partiet har ofta

gett uttryck för att invandringen är grunden till den ökade brottsligheten. Denna fråga tar jag upp i ett särskilt kapitel.

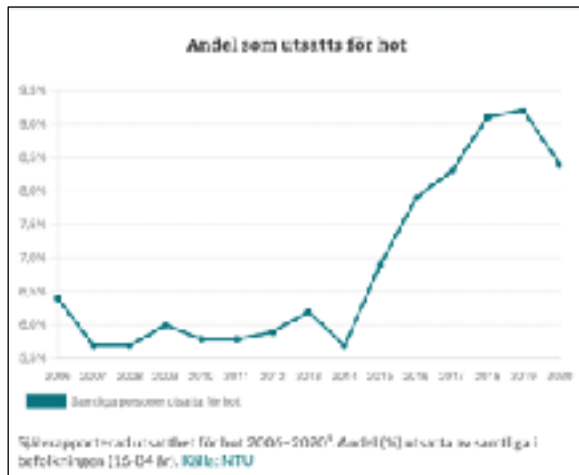


Fig 6. Andelen hotbrott de senaste 15 åren

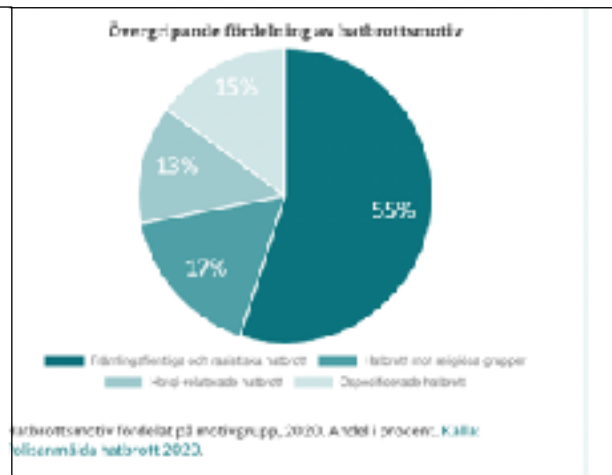


Fig 7. Motiv för hotbrott år 2020

### Liberalerna:

För att friheten ska öka måste brotten minska, och fler människor kunna känna trygghet i vardagen. Så är det inte idag. En av de största orättvisorna är istället de stora skillnaderna i trygghet. I utsatta områden har gängkriminalitet fått fäste. Flickor och kvinnor tvingas välja mellan den snabbaste och den tryggaste vägen hem. Ingen ska behöva se sin trygghet försvinna för att kriminaliteten tar över där de bor. Den som är rädd, är inte fri.

Den organiserade brottsligheten drabbar människor i form av allt från inbrott och bedrägerier till skjutningar och mord. Vi vill skärpa lagarna mot vapensmuggling. Handgranater ska klassas som vapen. Myndigheterna ska få bättre möjligheter att byta information om den organiserade brottsligheten. Det ska bli lättare att hindra stöldgods att föras ut ur landet.

”Varför gjorde ingen någonting tidigare?” Den frågan ställs alldeles för ofta när unga människor hamnar i en kriminell livsstil. Ofta har det ringt varningsklockor länge, och ändå händer ingenting. Det vill vi ändra på. Ju tidigare och tydligare hela samhället reagerar, desto större chans att hjälpen har effekt. Då kan det första brottet också bli det sista.

Även liberalerna målar upp bilden av ett samhälle i de kriminellas våld. I det avseendet påminner de om sverigedemokraterna. Man betonar här brott mot enskild person och statistiken över detta kan ses i fig 8. Vi ser att misshandel, hot och rån har minskat sedan 2019 och sexualbrott sedan 2017. Dessförinnan hade allt ökat sedan 2014. Liberalerna verkar gå lite gamla siffror.

När det gäller att hindra brottslighet handlar det om skärpta lagar och kraftigare reaktioner mot den enskilde. Man säger inget speciellt om orsakerna till brottsligheten.

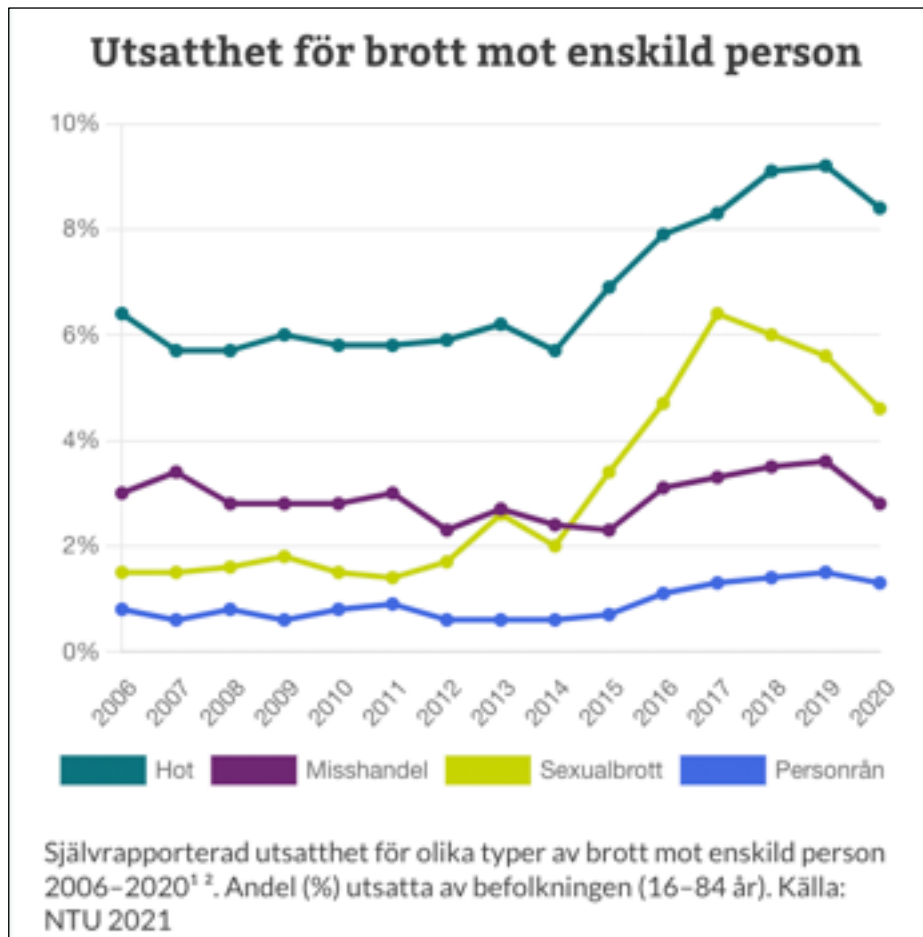


Fig 8, Brotts mot enskild person

### Centerpartiet

- Vi vill att polisen ska kunna säkra bevis på fler sätt än idag, exempelvis genom hemliga tvångsmedel, och att det ska bli lättare för polisen att sätta upp övervakningskameror i brottsutsatta områden. Det är också viktigt att de som utreder grova brott får lättare att utbyta information med varandra.
- De senaste åren har dödsskjutningarna i våra utsatta områden skördat många offer. Vi vill få stopp på skjutningarna genom att de synnerligen grova vapenbrotten straffas hårdare och poliserna blir många fler. Vi vill att det tillsätts en parlamentarisk Trygghetsberedning för att långsiktigt motverka den grova och organiserade brottsligheten.
- Eftersom brottskarriärer i de allra flesta fall inte inleds med grova brott, kan nolltolerans även mot småbrottslighet på längre sikt stoppa och backa utvecklingen i utsatta områden. Vi vill därför ha nolltolerans även mot småbrott som snatteri och skadegörelse med start i vissa områden. Att säkerställa en lokalt förankrad polis med fler och synliga poliser och med mer resurser är en absolut förutsättning för att genomföra detta.

Centern bekämpar brottsligheten enbart genom att skärpa straffen och ge polisen större möjligheter och resurser. Man utgår från dödsskjutningarna i utsatta områden, en före-

teelse, som inte visar en klar ökning enligt fig 2. Den enda företeelse som visar en tydlig ökning under det studerade intervallet är misshandel med dödligt våld enligt fig 5. Om detta säger man dock intet.

### Moderaterna

- För att kunna fånga upp de ungdomar som är på väg in i kriminalitet, behöver det sociala arbetet förändras. Polisen menar att det behövs nya lösningar för unga som blir gängkriminella! Socialtjänsten har idag inte rätt verktyg att hantera en ungdom som dyker upp i skottsäker väst. Trots mycket prat om förebyggande insatser, så presenteras inga sådana förslag som polisen efterlyser.
- Fler unga behöver också tvångsomhändertas enligt (LVU). Unga som befinner sig i gängmiljön behöver i högre utsträckning omhändertas, innan de riskerar att hamna i grov kriminalitet.
- Gängkriminaliteten har kopplat ett fast grepp om vissa områden. Skjutningarna ökar, handgranater och sprängvåld används i uppgörelser mellan kriminella och i attacker mot polisen. Hela 60 områden klassas idag som särskilt utsatta, och har polisen har nu gått upp i stabsläge efter den senaste tidens skjutningar i Malmö.
- Vi ser en samhällsutveckling där brottsligheten kryper lägre ner i åldrarna. Allt yngre rekryteras av kriminella gäng – det handlar ibland om barn som är så unga som 10–12 år. Ungdomsrånen har också ökat kraftigt och det finns flera exempel på hur rånen blir råare och mer våldsamma.
- Dagens regelverk är inte anpassat för den här utvecklingen. Unga personer som grips för mycket grova brott kan vara tillbaka på gatan redan samma dag – trots att risken för återfall i brottslighet är uppenbar. I dessa fall måste samhället tydligare och snabbare markera mot brott.
- Samtidigt ska det förebyggande arbetet vara i centrum, med tätt samarbete mellan skola, socialtjänst och polis. (<https://moderaterna.se/atgardspaket-mot-ungdomskriminaliteten>)

Även här målas det upp ett dystopiskt samhälle, där brottsligheten stort sett tagit över, en bild där straff och ökade resurser för bekämpning är det viktigaste motmedlet. Lite märklig är då den sista punkten om förebyggande arbete som ska stå i centrum. Texten i övrigt indikerar inte detta.

När det gäller unga och deras brottslighet finns lite olika statistik. Man kan se hur många i klass 9 som säger sig ha varit delaktiga i brott (fig 9) och där har det inte skett någon större förändring de senare åren.

Det är dock anmärkningsvärt att så många som 40% varit delaktiga i stöld och ca en fjärdedel deltagit i våldsutövning. Men nivån är som sagt tämligen konstant. Ser vi istället på hur många som blivit dömda ser vi en intressant kurva (fig 10). Vi ser att många blev dömda 2010, vilket kan tolkas så att polis och rättsväsende klarade av fler brott då än vad de gör nu. Detta gäller om vi antar att mängden brott var ungefär desamma. Detta indikeras av att antalet anmälda brott varit ganska konstant under aktuell tidrymd (fig 11), det har stigit något litet

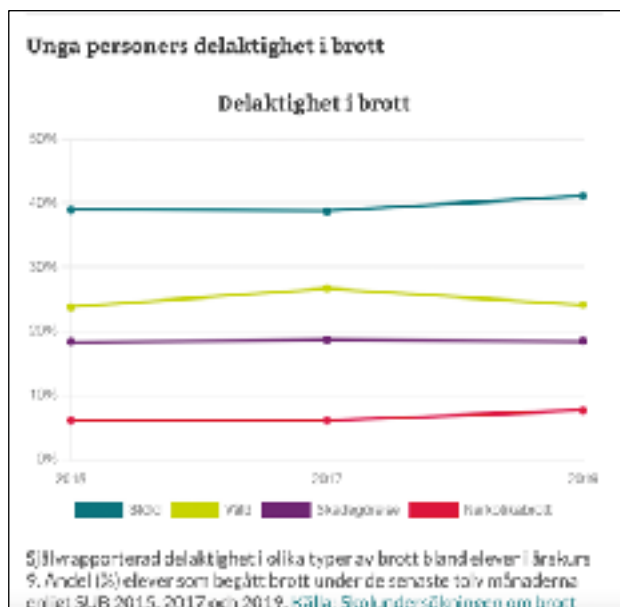


Fig 9. Ungas delaktighet i brott

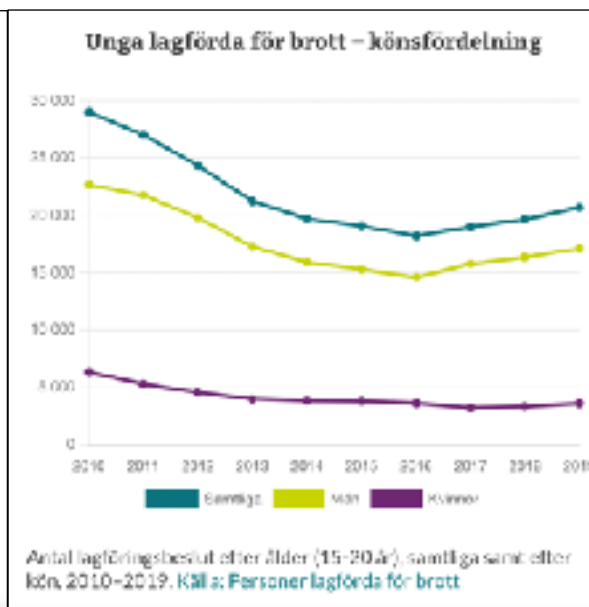
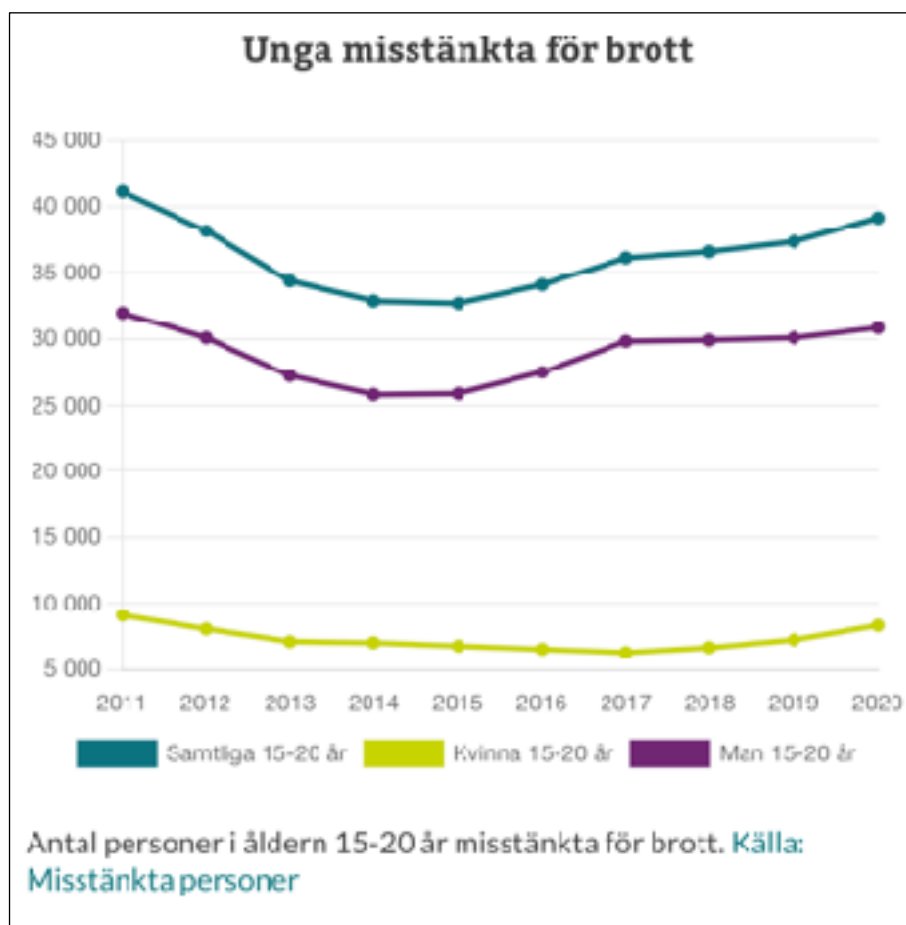


Fig 10. Antal dömda ungdomar senaste 10 åren

Om vi nu gör antagandet att antalet ungdomar som begått brott varit konstant under aktuell tidsrymd måste fig 10 tolkas så att polis och domstolar blivit mindre effektiva, men bättrat sig något de senaste fem åren. Man kan notera att den stora omorganisationen av polisväsendet ägde rum 2015 och det kan möjligen ha haft betydelse.



Antalet dömda ungdomar i fig 10 kan jämföras med antalet misstänkta (fig 11). Detta är en intressant kurva. Fler är misstänkta, vilket borde betyda att polisen blivit mer effektiv, men färre är dömda, vilket borde innebära att flaskhalsen ligger hos domstolarna. Inget av partierna har gjort denna analys, men istället kommit med svepande påståenden om ökade resurser till polisväsendet när det i själva verket verkar vara hos domstolarna problemen finns

Fig 11. Antalet misstänkta ungdomar



## Miljöpartiet

- Den organiserade brottsligheten ska stoppas. Människor ska kunna känna sig trygga oavsett var de bor. En viktig del i det brottsförebyggande arbetet är att minska marginalisering och utsatthet i samhället. Brottsförebyggande insatser ska baseras på forskning och erfarenhet. Resurser ska satsas på sådant som faktiskt funkar. Insatser i skolan spelar en viktig roll för att förhindra att ungdomar kommer in på den brottsliga banan.
- Miljöpartiet vill se ett tätare samarbete mellan myndigheter så att samhället kan slå mot lönsamheten i den kriminella verksamheten. Kontrollera bygglov, ligga-re, momsredovisning, nödutgångar, registreringsbevis – allt som kan störa ut verksamheter och minska lönsamheten. Ju mindre pengar att tillgå, desto mindre intresse kommer det finnas för att vara kriminell.
- Samhället kan inte tolerera våld oavsett vilken ideologi som ligger bakom. Miljöpartiet vill förebygga att extremistiska och våldsbejakande attityder uppstår och agera när de omsätts i handling, med rättssäkerheten som grund, eftersom det är just det öppna samhällets värderingar vi ska försvara.
- Framför allt män utövar våld. Genom att motverka destruktiva maskulinitets- och matchonormer kan vi förebygga våld. En bra sex- och samlevnadsundervisning lägger grunden för den samtyckeskultur som måste gälla för sex.
- Alla relevanta yrkesgrupper ska få utbildning i mäns våld mot kvinnor och de som utsätts för sexualbrott och våld i nära relation ska få bättre stöd. Därför satsar vi på bl.a. kvinnojourernas arbete. (<https://www.mp.se/politik/lag-och-ordning>)

Miljöpartiets program är mer analyserande än övriga partiers. Vänsterpartiet har en analys utifrån sin klassideologi, medan miljöpartiets resonemang är mer detaljerat. Man fokuserar på orsakerna till brottslighet och hur dessa ska kunna undanröjas. Det är dock inget som hindrar att analysen kan tas vidare. I näst sista stycket konstaterar man att det framförallt är män som utövar våld. Det framgår av figurerna 5, 10 och 11. Men miljöpartiet drar den felaktiga slutsatsen att det enbart handlar om sexuellt våld. I själva verket är det alla slag av våld det handlar om.

## Sammanfattning politik

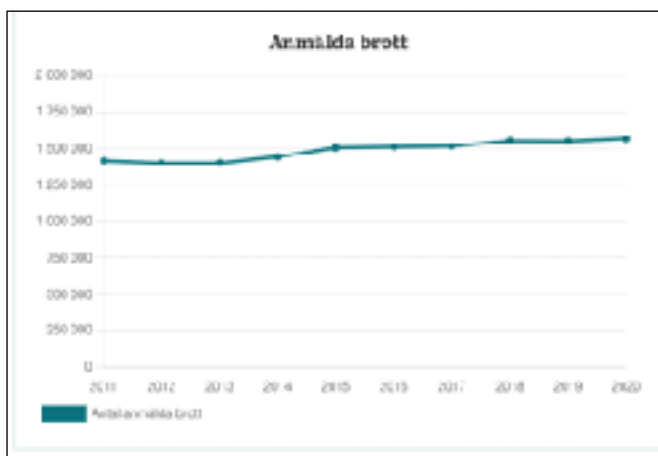


Fig 12. Antalet anmälda brott senaste 10 åren

Samtliga utgår från att brottsligheten har ökat, medan den i själva verket varit tämligen konstant (fig 12). Partiernas program kan indelas i två huvudtyper:

- **Repressiva** som utgår från att brottsligheten har ökat och den bekämpas med strängare lagar, fler poliser och hårdare straff.

- **Förebyggande** som utgår från orsakerna till brottsligheten och försöker eliminera dessa genom minskad marginalisering, utsatthet och arbetslöshet speciellt i polisens särskilda områden.

Per Flensburg

De flesta partier har inslag av båda typerna i sitt program, men en av dem överväger för samtliga. De repressiva är:

- Socialdemokraterna
- Moderaterna
- Centerpartiet
- Sverigedemokraterna

Ungefär lika delar:

- Liberalerna

Förebyggande:

- Vänsterpartiet
- Miljöpartiet

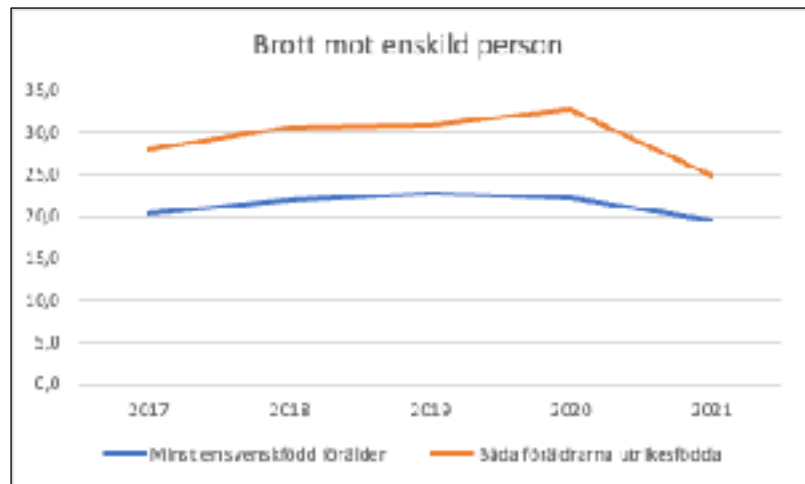


Fig 13. Andel i procent som blivit utsatta för brott

Bland de repressiva utmärker sig sverigedemokraterna genom att vara ensamma om att beskylla många av problemen på invandringen. Det finns en viss överrepresentation av de som är utsatta för misshandel och där båda har utrikesfödda föräldrar jämfört med dem som har minst en svenskfödd förälder (fig 13) men detta beror mer på socioekonomiska faktorer än etnicitet i sig. Vi har alla bilden framför oss av förstadsområden typ Rinkeby i Stockholm och Rosengård i Malmö där svenska är ett nästintill okänt språk. Förhållandena där kommer jag analysera senare. Fig 13 berör brottsoffret, men säger inget om förövarens etnicitet. Det registreras inte någon sådan statistik såvitt jag kan se.

Bland de förebyggande utmärker sig miljöpartiet genom att ha en djupare analys av orsaker än övriga partier. Vänstern utgått från sin klassideologi och anser att de flesta problem beror på klassklyftorna, som följaktligen måste minskas.

Samtliga partier utom vänstern utgår från att brottsligheten har ökat. Miljöpartiet är mindre tydligt härvidlag, men vänstern är mycket tydlig. Fig 12 visar att totala antalet brott är relativt stabilt. Man ska ha i åtanke att i den figuren är det antalet brott som avses och att folkmängden i Sverige har ökat under tiden. Det borde bli en viss kompensering för den svaga ökning man kan iakta. En del brott ar minskat, t.ex. kortbedrägerier, medan andra har ökat, t.ex. narkotikabrott (fig 13)



Fig 13. Förändringar i olika brott

För narkotikabrott ser vi en konstant ökning och detta kan ha betydelse eftersom narkotikabrott i regel drar med sig annan typ av brottslighet såsom smuggling, stöld, rån och misshandel.

## Systemteoretisk analys

System kan definieras på två sätt:

1. En samling komponenter med relationer mellan sig
2. Allting som kan sättas inom en ram

Definitionerna är logiskt sett identiska, men de betonar olika delar av systemet. Den första betonar delarna i systemet och hur de förhåller sig till varandra, den andra fokuserar på systemets gränser, vad som gör att en viss företeelse är inom eller utom systemet. I denna analys kommer vi i huvudsak att arbeta med den första definitionen.

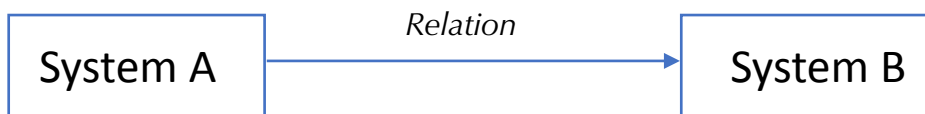


Fig 14. Grundelement i systemteoretisk analys

I fig 14 har jag schematiskt visat grundelementen i systemteoretisk analys. Det är i grunden mycket enkelt. I fig 15 har jag gjort en enkel systemteoretisk analys av munskydd och dess skydd mot covid-19. Munskydden består av olika skikt som är hopfästade, gummiband som håller det på plats och kanske en plåtbit för att klämma fast det över näsan. Det är alltså ett system för det består av komponenter som är hopfästade.

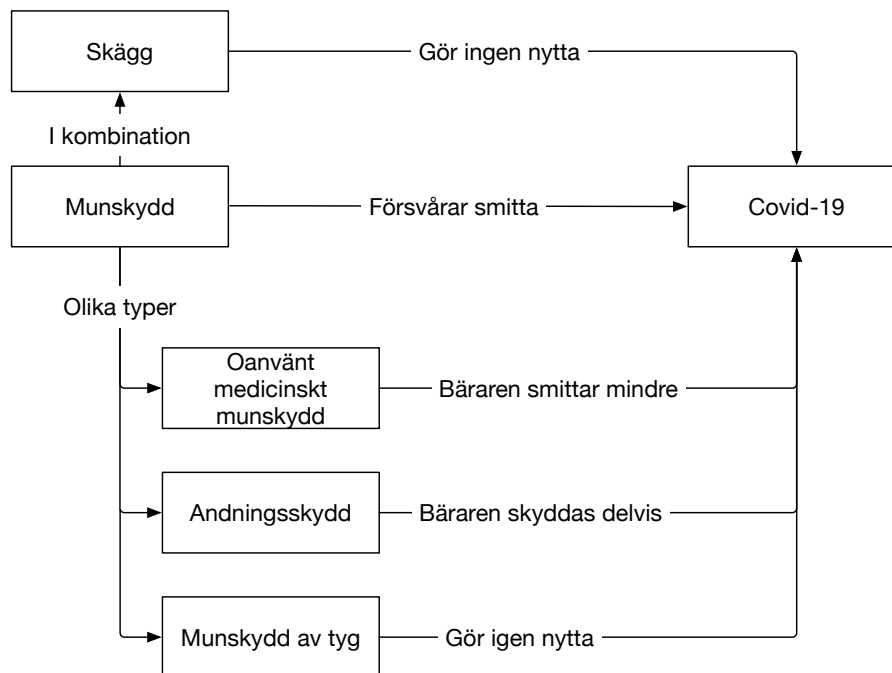


Fig 15. Systemteoretisk analys av munskydd mot covid-19

Samma sak med covid-19 som är en virussjukdom, något man kan ställa en diagnos på och i princip sätta inom en ram. Covid-19 är då också ett system. Munskydd kan finnas av tre sorter: Medicinska munskydd, de blå pappersskydden läkare använder, vita andningsskydd som snickare använder för att förhindra slipdamm att komma in i näsa och hals och slutligen munskydd av tyg, som inte gör något nytta. Dessutom är det så att om man

har skägg gör inget av dessa munskydd någon nytta. Lägg också märke till att Andningskydden ska vara oanvända, efter att ha använt dem ska de slängas. Att som många gör, bär omkring dem i fickan och tar fram dem då man går in i en affär, är direkt kontraproduktivt, det sprider smittan ännu mer. I denna analys har jag bara tagit upp tre typer av munskydd, det finns förstås betydligt fler i verkligheten.

En systemteoretisk analys ger en snabb överblick över ett antal relaterade system inom ett visst område. Med viss möda kan man skapa pop-up beskrivningar av varje delsystem eller leda besökaren till en mer detaljerad beskrivning. Analysen kan göras i olika steg, både områdesmässigt och i detaljeringsgrad. Fortsättningsvis redovisar jag mina resonemang stegvis.

## Steg 1: Drogberoende

Brottsligheten har stort sett legat still de senaste 10 åren även om massmedia och politiker hävdar något annat. Det som hänt är att den ändrat karaktär och numera ofta handlar om gänguppställningar mellan olika gäng i förorterna. Uppkomsten av dessa gäng kan ses som en konsekvens av den svenska integrationspolitiken. Mitt resonemang går så här:

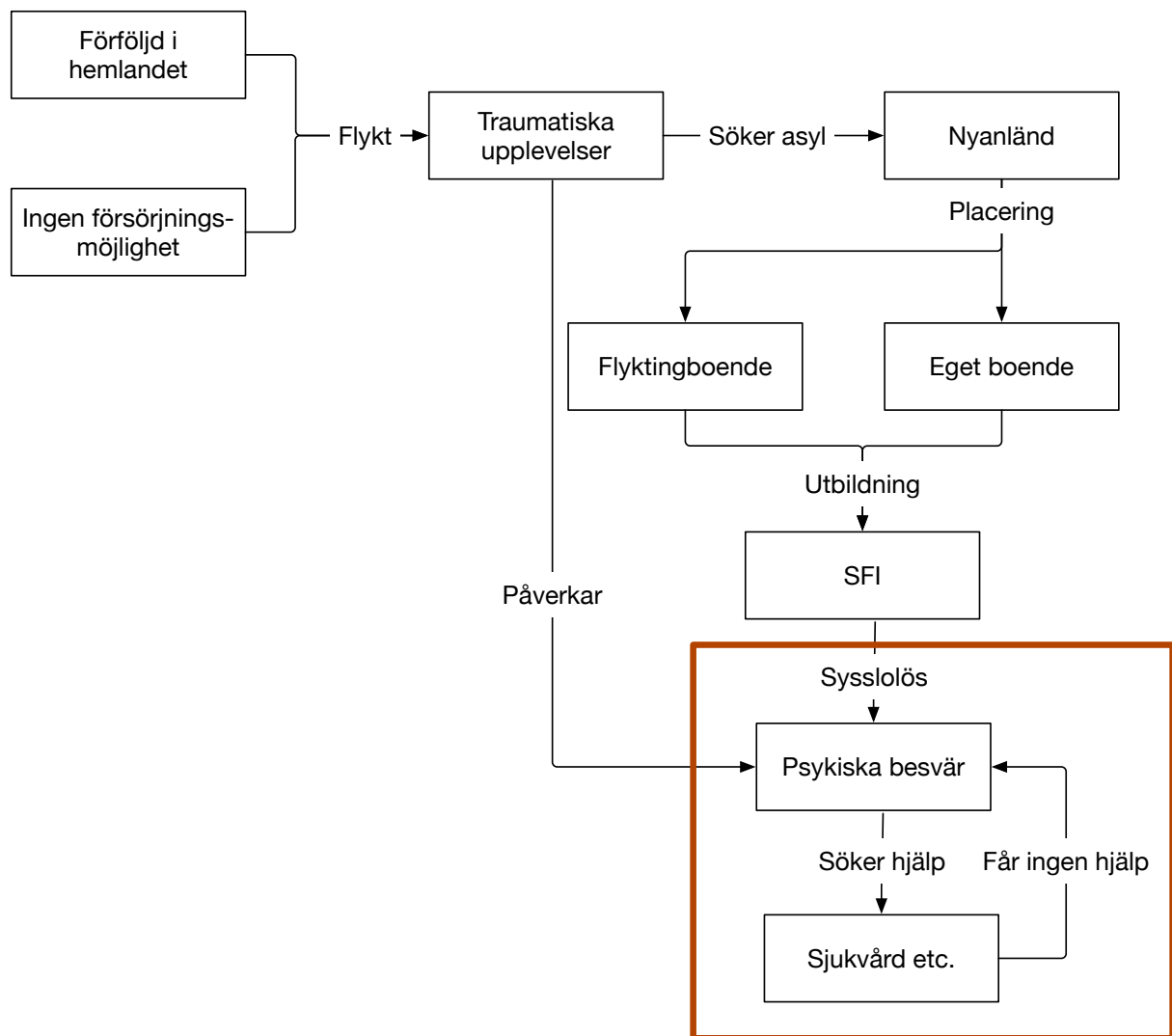


Fig 16. Nyanländas situation vid ankomsten

- Det finns personer som är förföljda i sina hemländer, i regel av politiska skäl. Det finns också de som inte kan försörja sig på grund av fattigdom, krig, missväxt etc. En del av dessa bestämmer sig för att emigrera och en del av dessa kommer till Sverige.
- Under flykten utsätt de för traumatiska upplevelser, som sätter spår i dem, kanske för resten av deras liv.
- De nyanlända hänvisas till ett av migrationsverkets boenden eller till att skaffa bostad själva. I det senare fallet flyttar man till vänner och släktingar som redan bor i Sverige, antingen som inneboende eller boende i samma område. Den senare mekanismen gör att vi får stora områden med stort sett enbart nyanlända.
- I bägge fallen, dvs både som boende på förläggning eller med eget boende, hänvisas de nyanlända till att gå på SFI men därutöver stort sett ingenting. Man får minimalt bidrag, man får inget arbete och dessutom är ofta reglerna sådana att man inte får arbeta även om man kunde och fick arbeta.
- Sysslösheten, de långa och osäkra handläggningstiderna och ett nytt land med väsentligt annorlunda värderingar gör att psykiska problem ökar. Men sjukvården kan bara ge akut hjälp. Vi är här inne i en destruktiv spiral som ytterligare förstärks av de traumatiska upplevelsena från flykten.

I fig 16 ser vi hela analysen. Det med rött inramade området är en positivt förstärkande spiral, i detta fall en destruktiv spiral. Enligt systemteorin leder sådana förstärkande förändringar till att systemet ändrar tillstånd och det sker även här. Det kan resultera i självmord, slagsmål eller skadegörelse. Det som händer är lite olika beroende på boendeform. I ett flyktingboende är den enskilde individen mer utlämnad åt sig själv och sin förmåga men i ett eget boende tillsammans med släktingar och vänner från samma kultur händer andra saker. Detta visar jag i fig 17.

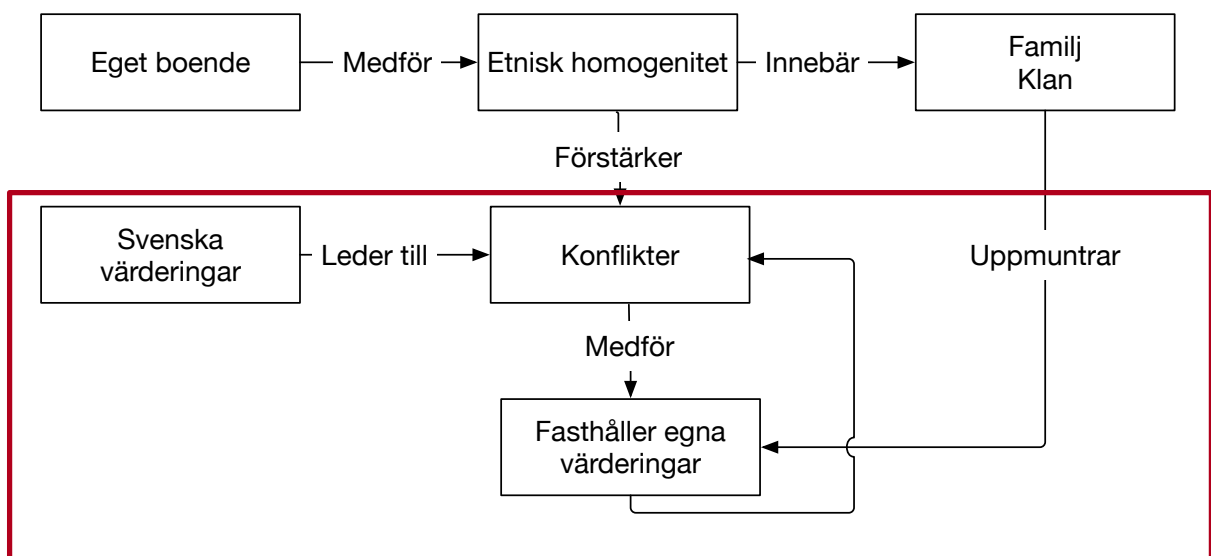


Fig 17. Hur värderingskonflikter uppkommer

Vi har nu följande utgångsläge: Det finns ett stadsdel där det i huvudsak bor nyanlända eller som man sa tidigare: Invandrare. Exempel på sådana är Rosengård i Malmö, Biskopsgården i Göteborg, Rinkeby i Stockholm etc. Stort sett varje stad i Sverige har ett eller flera sådana områden. De kännetecknas av:

Per Flensburg

- Etnisk homogenitet i den betydelsen att invånarna kommer från en eller flera kulturer och de från samma kultur håller ihop.
- Man håller ihop för att i sin kultur och sina värderingar från hemlandet hitta en fast och välbekant punkt i denna nya och okända tillvaro som de befinner sig i.
- De vanor och regler, t.ex. om att rengöra luddfilter, att hålla sina tvättstugotider, är ofta obegripliga och främmande. Speciellt förtroendet för myndigheterna är lågt eftersom man från sitt hemland är van vid korruption och godtycklighet.
- Den fasta punkten och de man kan lita på blir då slakten eller ide fall en sådan finns: Klanen.
- Finns det olika klaner inom samma område eller i närheten av varandra kan det uppkomma konflikter som man haft med sig från hemlandet.

I fig 17 ser vi ytterligare en förstärkande och destruktiv loop nämligen hur familjen och klanen uppmuntrar ett fasthållande av de egna värderingarna vid fall av konflikter med det svenska värdesystemet. Tragiskt exempel på detta är hedersvåld.

Vi har nu två förstärkande destruktiva loopar: En som leder till ökad depression och en som leder till ökade konflikter med det svenska samhället. Enligt systemteorin kommer då dessa system att övergå i ett annat tillstånd. Frågan är då vilket? I det senare fallet leder det till ökad isolering från det svenska samhället, de egna värderingarna om hur man beter sig, klär sig osv tar överhanden. Eller så lämnar man familjen och klanen och försöker leva efter svenska värderingar. Men med morden på Fadime och Pela i minne kan det bli problematiskt. Looparna är inte alltid oberoende av varandra. För de som bor i en invandratät stadsdel finns andra landsmän som kan stödja dem när de blir deprimerade. Det innebär ett bestående av den egna kulturen och en isolering från den svenska. Förenklat uttryckt kan man säga så här: Att bo sysslös samman med andra landsmän stärker de egna nationella värderingarna och fjärrar invånarna från det svenska samhället.

## Steg 2. Försörjning

Men vi har inte tagit upp en viktig sak och det är ekonomin. De som söker asyl och inte beviljats uppehållstillstånd har rätt till ersättning: 24 kr/dag om man bor på ett av migrationsverkets boenden, där man ingår och 71 kr/dag om man har eget boende. Detta gäller per vuxen person. Har man fått uppehållstillstånd får man ingen ersättning. Man förväntas då arbeta och försörja sig själv. Dessutom har migrationsverket listat 32 områden med sociala och ekonomiska utmaningar och flyttar man dit får man ingen ersättning.

Regeln är att den asylsökande ska försörja sig själv, antingen med besparingar eller genom att arbeta. För att få arbeta måste man ha arbetstillstånd och det får man inte såvida man inte har uppehållstillstånd. För att koma ur detta moment 22 finns möjlighet att ansöka om undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd. För att få detta måste den sökande ha:

- Godtagbara identitetshandlingar, eller på annat sätt medverkat till att klarlägga sin identitet.
- Sverige är första asylland enligt Dublinförordningen
- Ansökan ska vara välgrundad. Man får inte undantag om man ska avvisas.

Detta gäller för dem inte fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd. Nu får de flesta avslag men många blir inte mottagna av sina hemländer och många håller sig undan. Det gör att deras ekonomiska situation är ytterst besvärlig.

De asylsökande är alltså i desperat behov av pengar, i varje fall om de bor i eget boende. Det medför att samvetslösa arbetsgivare anställer dem till väldigt låga löner och med orimliga arbetsvillkor. Än värre blir det om en person uppehåller sig illegalt i Sverige. Då blir det löner långt under minimilön och vidriga arbetsförhållanden. Enda vägen till ett rimligt liv är då kriminalitet. Och då kommer vi äntligen in på drogberoendet. I fig 18 har jag gjort en översiktlig analys.

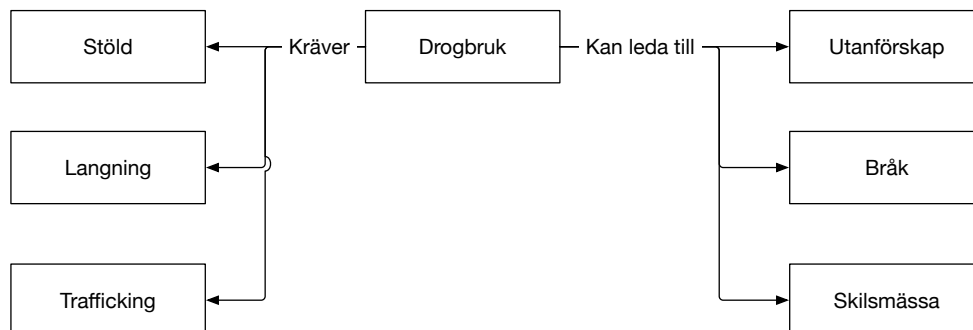


Fig 18. Systemteoretisk analys av drogbruk

Drogbruk kan leda till många otrevliga saker: Skilsmässa, bråk, hemlöshet, isolering, sjukdom och död. Jag har antytt några i fig 18. Orsakerna till att drogmisbruk uppkommer tar jag inte upp här men det kräver att en del andra otrevligheter finns såsom langning (inkl smuggling), stöld och häleri för att kunna betala drogerna, sexhandel kan också förekomma ofta. Ser vi då på brottsstatistiken för narkotikabrott så visas den i fig 19. Vi ser att brotten har ökat markant efter den stora flyktingvågen 2015.

Vi ska ha klart för oss att det finns olika grader av narkotikabruk. Värst är grovt bruk såsom heroin, amfetamin, ecstasy och andra tunga droger, kokain är en mellanform

medan hash och marujiana är lättare droger. Gemensamt för dem alla är att det krävs ett omfattande distributionssystem för att förse marknaden med dess behov.

Eftersom drogbruket ökar borde också stölder och häleri öka enligt analysen i fig 18. I fig 1 beskrivs utvecklingen av häleri- och smuggling och den stämmer väl överens med kurvan över narkotikabrott. Dock är det intressant att se hur narkotikasmugglingen gått ner medan övrig smuggling ökat.

Om vi kombinerar dessa iakttagelser med analysen av nyanlända ser vi att langning av droger kan vara en god inkomstkälla för en väl sammanhållen grupp i ett område med sociala och ekonomiska områden, kort sagt ett utsatt område. För de som bor där är förmodligen solidariteten med

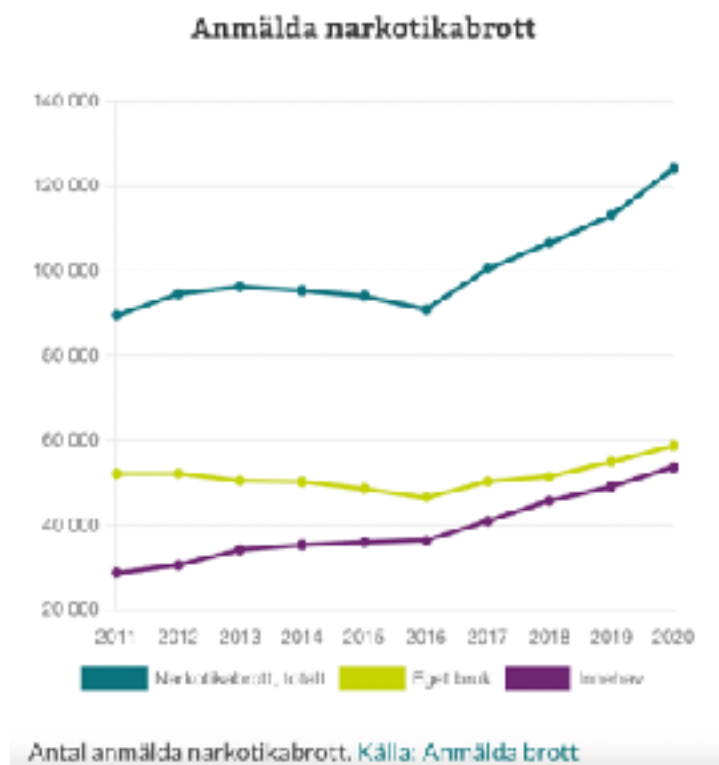


Fig 19 Narkotikabrott under 10 år

Sverige och dess värderingar inte särskilt stor på grund av den inhumana behandling de rönt. Samtidigt är de från sina hemländer troligen förtrogna med illegal handel, ja de kanske inte ens ser det som ett brott.

Men drogmarknaden är inte oändlig och det uppkommer snart organiserad indelning av marknader där ett gäng, man kan tänka sig en klan, har hand om en marknad. I takt med att de nyanlända behov ökar, behöver marknaden utökas och då uppkommer gängkrigen. Medlemmarna i dessa gäng kommer från krisdrabbat område, en del har kanske rent av själva varit krigare och de är vana vid våld, skadegörelse och ond, bråd död. Kulturen är patriarkalisk och ledarstyrd. Om någon hotar ledaren är de risk att vederbörande inte gör så mycket mer. Om ledaren blir tagen av polisen kan det bli strid om vem som ska bli ny ledare och när den gamle ledaren kommer ut från fängelset blir det strid på nytt. Vi ser den detaljerade analysen i fig 20.

### Steg 3. Gängkrig

Sammanfattningsvis har vi sett att drogberoende och utanförskap i utsatta områden leder till gängbildning och gängkrig med därtill hörande skjutningar. I fig 20 har vi två destruktiva loopar markerade med blått och rött. Tanken är att varje gäng tillhör en klan och att det finns flera gäng och fler klaner i ett område. Gänget lever på brottslighet, främst narkotikalangning i "sitt" område. Det tillkommer fler personer, man vill rent allmänt utveckla verksamheten för att få fler intäkter och då måste området utökas. Detta leder förr eller senare till intrång på områden, som behärskas av andra gäng. Detta leder till gängkrig. De behöver egentligen inte bli särskilt omfattande men de som är

inblandade i dem har starka viljor och lite respekt för lagen.

Varför blir det skjutningar mellan gängen? Jag tror det kan förklaras ungefär så här: I klanen och därmed i gänget råder en strikt hierarki. Denna upprätthålls i stor utsträckning genom våld och hot om våld. Det finns många led i hierarkin och endast de starkaste och tuffaste kan avancera. Gängledarna har stor makt. Det är därför man riktar in sig på att oskadliggöra ledarna vid gängkrigen. Dessa är alltid hårt bevakade och enklaste sättet att inkapacitera dem är att skjuta dem. I gängen finns många påläggskalvar sorgerna vill utmärka sig och stiga i graderna. De ställer gärna upp och skjuter. Det är tämligen riskfritt att göra detta för ingen i gängen kommer att skvallra för poli-

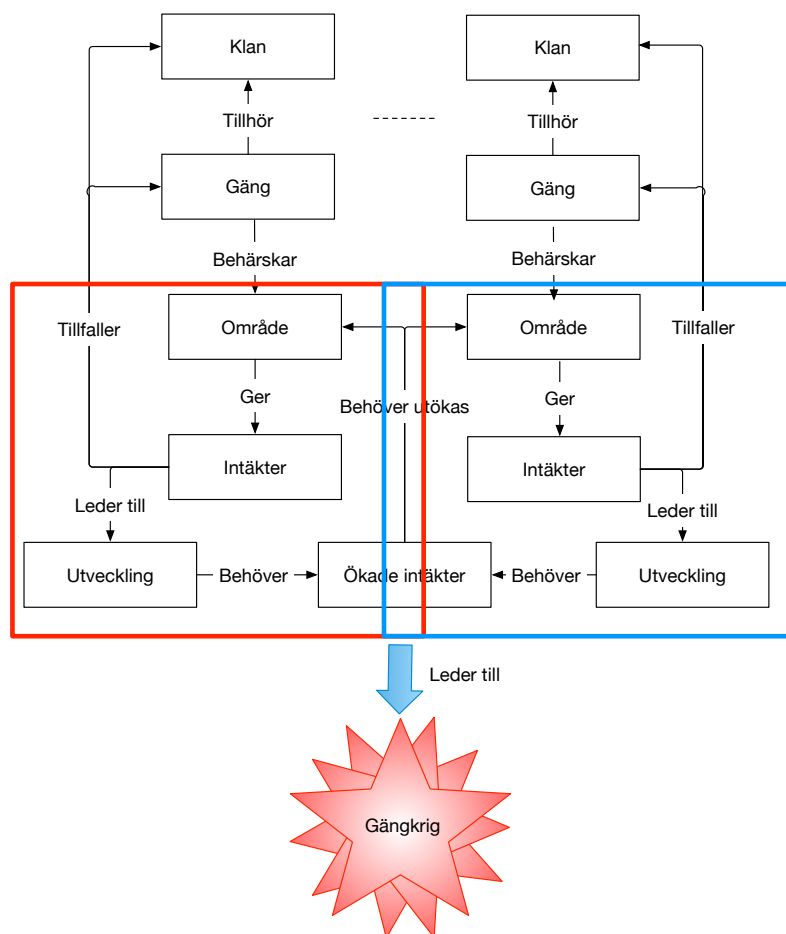


Fig 20 Systemteoretisk analys av gängkrig



sen, det är en hederssak för dem och hedern, hur skruvad den än är spelar stor roll. Även om de skulle åka fast blir det ett relativt lindrigt straff, ett par år i fängelse där livet inte skiljer sig särskilt mycket från deras liv utanför.

## Steg 4: Hur får man stopp på detta?

Ett cyniskt sätt att resonera är att säga: Låt dem skjuta ihjäl varandra! För var och en som dör har vi ett problem mindre, som Leif GW sa en gång i ett TV-program. Det som hindrar detta är de humanistiska och rättsliga normerna vi har. Det är etiskt och moraliskt felaktigt att låta människor bli mördade utan åtgärd. Vi har lagar som säger att det är inte rätt att mörda och bli ostraffad. Därför lägger polisen och rättsväsendet ner stora resurser på att försöka lösa dessa brott, med konsekvensen att dra brott blir nedprioriterade. Detta använder sverigedemokraterna för att hävda att stort sett alla problem beror på invandringen.

Ett etiskt och moraliskt mer tilltalande sätt är att försöka bryta de loopar som leder till gängbrottslighet. Den första destruktiva loopen i fig 16 kan brytas genom att ge de som bor på asylboenden bättre boendeförhållanden och meningsfull sysselsättning. Ett företag eller en privatperson som tillfälligt behöver extra arbetskraft skulle utan en massa krångligheter kunna anlita en nyanländ för allt från några timmar till flera månader. Det måste finnas anställningsformer som tillåter detta utan att en massa konstiga regler om semester, pension och kollektivavtal förhindrar det. Därutöver måste handläggningstiden snabbas upp och även förhållanden som kan vara till gagn för Sverige bör tas med i bedömningen.

Problemet med eget boende och "invandrarghettona" är svårare att lösa. Ett radikalt sätt är att göra som i Danmark: Man river ghettona och tvingar folk att flytta därifrån. Detta fungerar inte i Sverige och jag vet inte hur bra det fungerade i Danmark. En mildare form skulle vara att avskaffa eget boende och låta migrationsverket placera de nyanlända på platser där det finns bäst framtidsutsikter. Just nu är det norra Sverige där man kommer att ha behov av många fler arbetare. Man ska ha klart för sig att de som kommer till Sverige är de starkaste, smartaste och mest uthålliga av alla utvandrare. Vi tar emot gräddan av Syriens befolkning: Akademiker, advokater, ingenjörer etc och sätter dem till att diska på restauranger med en löjligt låg lön. Det är ingen värdig behandling av människor och det är slöseri med mänskliga resurser. Men de som redan bor i dessa områden kan man inte bara flytta. De måste lära sig hur man betar sig i Sverige, vilka normer och värderingar som gäller här.

En sak som försvårar detta är det faktum att Sverige är ett av världen mest extrema länder enligt Word Values Survey (fig 21). Vi är bland de mest sekulariserade länderna i världen och vi är det som är mest välmående enligt Maslows behovshierarki. De som kommer till oss som flyktingar kommer från motsatta diagonalen, beroende av klanen och familjen för att klara det dagliga behovet och är i grunden religiösa<sup>1</sup>.

Det är klart att när två så olika värderingar möts är det stor risk för att missförstånd och konflikter uppstår. Man ser det inom familjerna också där ungdomarna har tillägnat sig svenska vanor medan deras föräldrar förfasar sig över deras leverne. Respekten och aktningen för de äldre är också grundmurad och gör det än svårare att bryta mönstret. Ytterligare problem är att många kommer hit bara för en kort tid, när kriget är slut ska de resa hem till sitt hemland. Det gör att motivationen att lära sig svenska värderingar inte är speciellt stor.

---

1 Olivestam: Värderingar, Strömstad akademi, 2019, s 38 ff

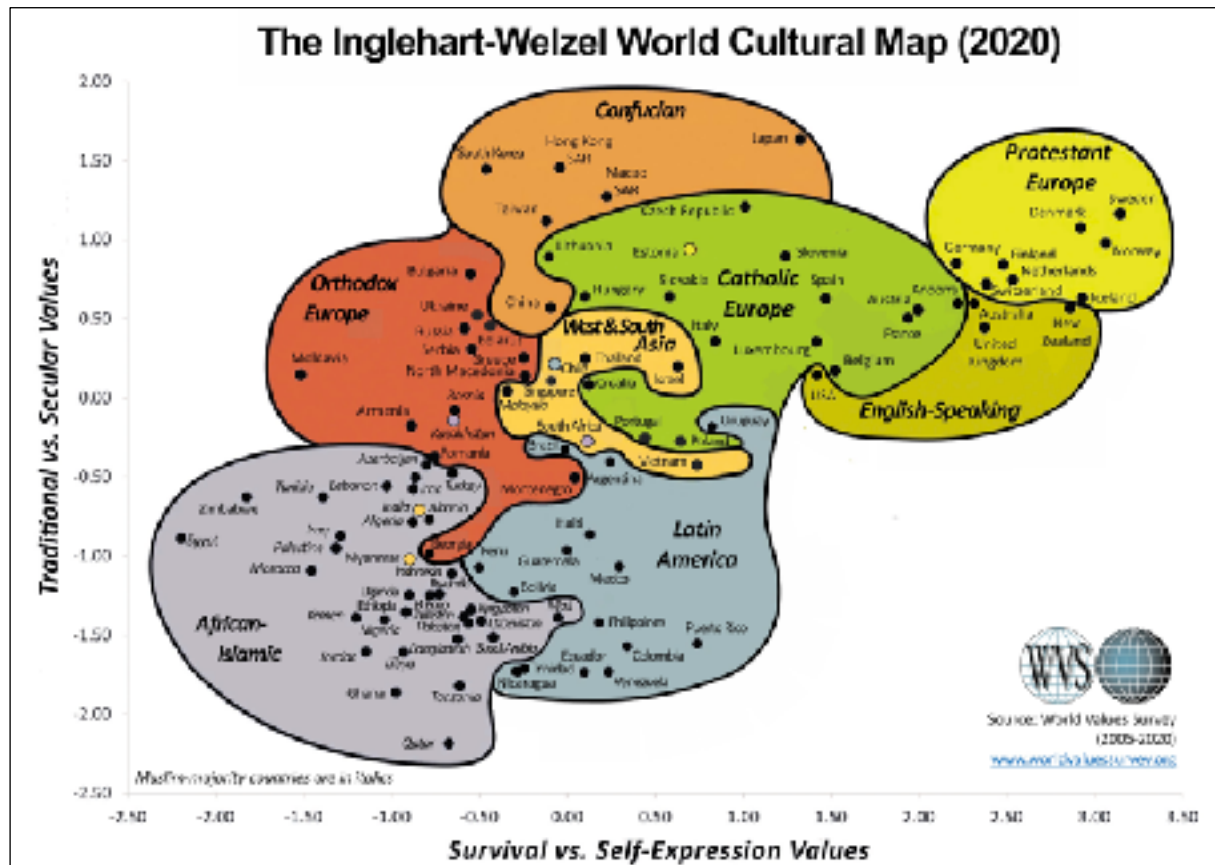


Fig 21. Inglehart-Weizels värdekarta över världens länder

Till yttermera visso finns ingen mer omfattande undervisning i svenska värderingar. SFI är obligatorisk och där ska ingå fakta om Sverige. Men fakta förändrar inga värderingar. Jag har hört talas om en dam som hävdade att Sverige var ett omänskligt land, för man kunde inte betala för att komma före i kön. Att upplysa henne om att man inte mutar i Sverige förändrar inte hennes värderingar, hon tycker det är onaturligt och anser att samhället kan inte fungera utan mutor, allt enligt hennes erfarenheter och övertygelse. Det finns också en 40 tim utbildning i samhällskunskap, men det är ingen examination eller kunskapskontroll. Det räcker med att sitta av timmarna.

En framkomlig väg skulle vara att ordna någon form av utbildning som låter de nyanlända uppleva hur det är att vara svensk, att uppleva hur det svenska samhället fungerar. En möjlighet kan vara att utnyttja moderna IT-teknik med virtuell verklighet och göra en avancerad miljö där deltagaren får uppleva och agera i ett antal scenarier, som låter vederbörande uppleva svenska värderingar och se att de fungerar. Ett sådant förslag presenteras nedan.

## Förändring av värderingar genom utbildning

Detta avsnitt bygger på en ansökan till Internetstiftelsen som skrevs år 2015. Tekniken har utvecklats sedan dess men grundtanken är oförändrad. Då det var flera som sökte är ansökan skriven i vi-form och jag har inte ändrat detta i denna version av artikeln.

Tanken är att skapa en generell lärplattform för distribution av lärobjekt, i detta fall scenarier som bygger på olika värderingar. Vi skapar en virtuell miljö där den studerande kan röra sig och agera som om den vore verklig. Miljön i den virtuella världen kan vara en traditionell skolmiljö, men kan också vara något helt annat: Skog, fjäll, djungel, rymden, ja endast fantasin sätter gränser. Pedagogisk forskning visar att undervisning i

klassrummet fortfarande är oöverträffat för de studerandes lärande. Distansutbildning, i den form den vanligtvis bedrivs, brukar leda till massiva avhopp. Med denna internetbaserade virtuella miljö kan vi komma mycket nära och faktiskt överträffa traditionell klassrumsundervisning. På sikt kan det generaliseras till vilka områden som helst, inte bara samhällskunskap och till vilka grupper som helst, inte bara nyanlända. Distansutbildning via Internet kan då få en helt ny dimension och även fungera i pandemitider.

Vi vill utveckla klassrums pedagogiken till att omfatta distansutbildning. Vi vill undersöka möjligheterna med Virtual Reality (VR) över internet, men det kan på sikt även finnas

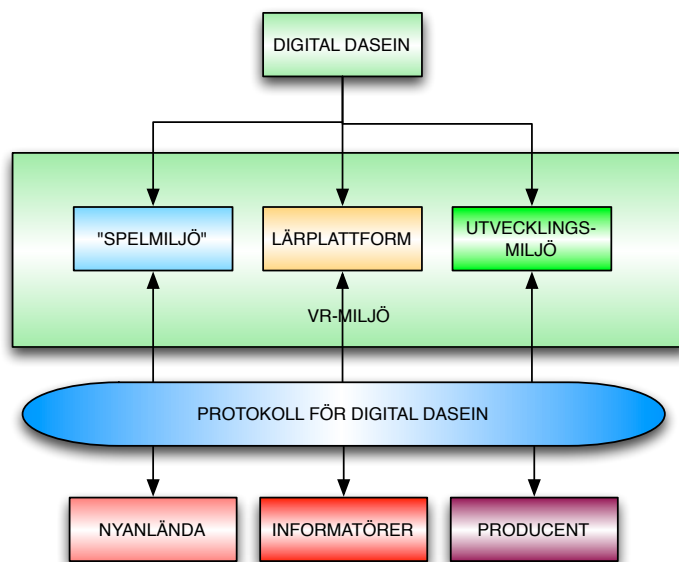


Fig 22. Översiktlig bild av den tilltänkta plattformen

De nyanlända interagerar med denna miljö. Informatörerna placerar ut läroobjekten och de använder en admin-version av VR-miljön. Slutligen finns en miljö för att framställa läroobjekten och den miljön disponeras av producenterna. Här finns stora möjligheter till pedagogiska innovationer eftersom VR-miljön tillåter mer än bara text, bild och video. Informatörerna får tillgång till dessa objekt – kan också önska objekt – och placerar in dem i de nyanländas miljö. Denna ska vara rik, vacker, naturtrogen och inspirerande. Det ska vara upplyftande att komma in där och lärandet ska ske på ett naturligt sätt och utan ansträngning. I fig 22 har vi gjort en överskådlig skiss på hur vi tänker oss denna miljö.

Här ska kanske begreppet "digital dasein" förklaras. Det kan enkelt översättas med digital därvaro och är själva den värld i vilken scenarierna utspelar sig. Den ska kännas väldigt verklig, men är förstås inte det. Den studerande är *där* men interaktionen ska vara så naturlig att *där* blir *här*. Detta fenomen kallar vi för dasein, ett begrepp vi hämtat från Heidegger.

Ett tänkbart scenario kan se ut så här: En person, P, kommer till ett torg i en stad. Där är många samlade för ett möte i en valkampanj för det politiska partiet MLH (Mycket Långt till Höger) som är emot invandrare. På en scen finns en talare som säger mycket dåliga saker om invandrare: De våldtar våra kvinnor, de tar våra jobb, de kostar samhället mycket pengar som skulle kunna användas till äldreomsorg, sjukvård och skolor, de inför utländska seder i Sverige och snart måste alla svenska kvinnor bära hijab, kanske

andra möjligheter, t.ex. utveckling av ett nytt Internetprotokoll för undervisning. Vi har valt VR för att det är en interaktiv och lättarbetad miljö och det finns tillgång till program spelmotorer), som trots sin kraftfullhet ändå är lätta att jobba med. Vi antar att de nyanlända är bekanta med förstapersonspel och därför lätt kan finna sig tillrätta. Miljön kan också anpassas till språk och kultur.

I denna virtuella värld finns läroobjekt, där de nyanlända får kunskap om det svenska samhället. Det kan vara föreläsningar, där bilden av en föreläsare projiceras in i miljön, det kan vara en film men det kan också vara frågor, gåtor eller upplevelser.

till och med nicab! En annan person närmar sig P, pekar på talaren och säger: "Den där jäveln borde skjutas! De förtjänar inte att leva!" Om P accepterar och håller med kommer hans insamlade "värdepoäng" att minska. Om han istället säger något i stil med "Vi har yttrandefrihet i det här landet, så jag tycker att han ska fortsätta. Men jag håller definitivt inte med!" så kommer hans poäng att stiga.

Plötsligt uppstår tumult och folk börjar kasta sten mot högtalaren. P erbjuds en sten. Om han tar stenen och kastar den på talaren kommer hans poäng att minska mycket. Om han vägrar och går, kommer en liten ökning att ske. Men om han tar sin mobil och tar bilder och filmar tumultet och förser polisen med dem kommer hans poäng att skjutas i höjden!

I tumultet upptäcker han ett guldarmband på marken. Om han tar det för sig själv minskar poängen i jämn takt så länge han håller det. Om han säljer det kommer poängen att minska ännu snabbare. På vägen passerar han en polisstation. Om han går in och lämnar armbandet på hittegodsavdelningen kommer alla förlorade poäng att återställas och han kommer att få många nya fina poäng.

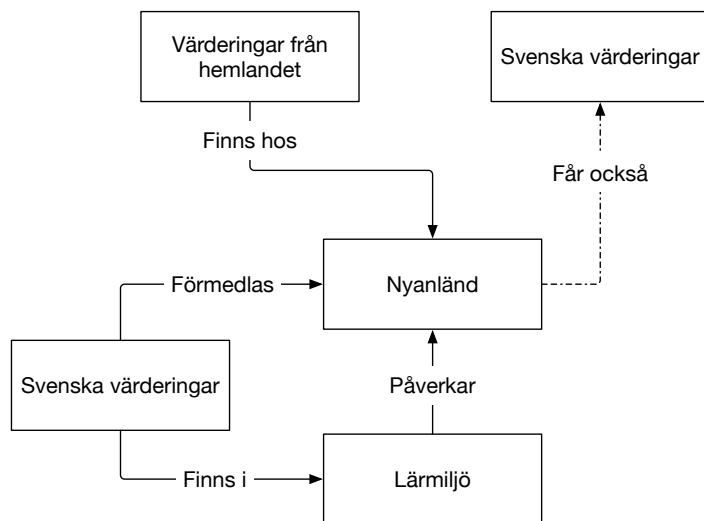


Fig 23 Spelets påverkan på värderingar

Kommer denna utbildning att förändra de nyanländas värderingar? Det är inte säkert och förmodligen inte heller önskvärt, men de ska bli medvetna om hur det svenska samhället fungerar och vilka värderingar man har. I miljön kan det byggas in små utbildningstillfällen då andra spelare, riktiga eller avtarar, interagerar och berättar om t.ex. värdekartan ovan.

Jag har för skojs skull gjort en systemteoretisk analys av denna utbildnings påverkan (fig 23). De värderingar som är inbyggda i spelet påverkar deltagaren och denne blir medveten om deras existens och hur de fungerar i det svenska

samhället. Vederbörande behöver inte anamma dem, men förstå att de finns och inse deras funktion. Han eller hon blir mer upplyst som människa.